

INTERVIU SU „LOBIŲ DIRBTUVĖMIS“

VIEŠŲJŲ
PIRKIMŲ
TARNYBA

Dar 2017 m. [Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas](#) išsakė nuomonę¹, kad socialiniai ir aplinkos apsaugos aspektai tampa vis svarbesne viešųjų pirkimų dalimi. Lietuvoje, ilgą laiką, didesnis dėmesys buvo skiriamas aplinkosauginiams aspektams pirkimuose. Tačiau 2023 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPĮ) 17 straipsnio 2 dalies 5 punkto ir Lietuvos Respublikos pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srityje perkančiųjų subjektų, įstatymo (toliau – PĮ) 29 straipsnio 2 dalies 5 punkto pakeitimai, kurie nustatė, kad pirkimų vykdytojai turi siekti, jog įsigyjant prekes, paslaugas ar darbus būtų prisidedama prie socialinių klausimų sprendimo. Taip suteiktas postūmis **socialiai atsakingų pirkimų** (toliau – SAP) vykdymui.

Norint įvykdyti SAP, svarbu apgalvoti prie kokio socialinio klausimo sprendimo būtų galima prisidėti konkrečiu pirkimu, kokie tiekėjai potencialiai galėtų dalyvauti pirkime ir atitinkamai pasirinkti socialinius kriterijus. Vykdam tiek tarptautinės vertės, tiek ir supaprastintus pirkimus, ar mažos vertės pirkimus, galima pasiekti teigiamą socialinį poveikį, skatinti smulkų ir vidutinį verslą. Viena iš galimybių įvykdyti SAP – vykdam neskelbiamą mažos vertės pirkimą, reikalingas prekes ir (ar) paslaugas įsigyti iš tiekėjų, kurie dalyvauja **socialinių dirbtuvių² projekte**.

Viešųjų pirkimų tarnybos Darniųjų pirkimų skyrius 2024 m. vasario mėn. lankėsi Mozūriškėse, Vilniaus rajone, kur įsikūrusios „Lobių dirbtuvės“, priklausančios VšĮ Vilniaus Arkos bendruomenei. Susitikimo metu dirbtuvių įkūrėjai aprodė medžio dirbtuves, pabendrauome su jų darbuotojais, kartu su „Lobių dirbtuvių“ bendruomenės nariais su intelekto negalia sudalyvavome meno edukacijoje.

- 1 Komiteto teikiamos nuomonės Sutartyse numatytais atvejais yra privalomos, kitais atvejais nuomonės gali prašyti Komisija, Taryba arba Parlamentas. Komitetas taip pat gali rengti nuomones savo iniciatyva.
- 2 Socialinių dirbtuvių sąrašą pagal regioną galite rasti čia: [Pertvarka tavo regione: https://pertvarka.lt/](https://pertvarka.lt/)

Kam skirtos socialinės dirbtuvės?

Socialinėse dirbtuvėse ugdomi, lavinami ir palaikomi darbingo amžiaus žmonių su intelekto ar psichosocialine negalia darbiniai įgūdžiai, kurie ateityje padėtų įsidarbinti atviroje darbo rinkoje. Vienas iš svarbesnių socialinių dirbtuvių tikslų – konkurencingos ir kokybiškos produkcijos gamyba, kurią realizavus žmogus gauna tam tikrą atlygį ar yra kitaip skatinamas ir motyvuojamas. Socialinėse dirbtuvėse vykdomos įvairios veiklos, pavyzdžiui, gaminamos rinkoje paklausios prekės: keramika, popierius, drobiniai maišeliai, medžio dirbiniai ir kt., teikiamos bendruomenei reikalingos paslaugos ir pan. Socialinės dirbtuvės kuriamos tam, kad asmenys su negalia dirbtų jiems prieinamus darbus ir galėtų užsidirbti. Lietuvoje šiuo metu veikia 27 socialinės dirbtuvės, kuriose darbo rinkai būtinius įgūdžius ugdo per 450 žmonių su intelekto ar psichosocialine negalia³.

„Lobių dirbtuvės“ veikia jau 10 metų. Pradžią buvo tokia, kad susibūrė 6 žmonių komanda, kurioje kiekvienas buvo savo srities ekspertas ir visi savaip prisidėjo prie dirbtuvių įkūrimo: „Lobių dirbtuvių“ padalinio vadovė Vytautė Paškevičiūtė-Masiukienė, baigusi socialinio darbo studijas, meistras Ričardas – stalius, kuris dirbo VŠĮ Pal. J. Matulaičio socialiniame centre ir svajojo, kad Lietuvoje veiktų tokios dirbtuvės, kuriose galėtų dirbti žmonės su negalia, Tomas, kuris turėjo patirties rengiant projektus, žinojo kur galima kreiptis dėl finansavimo... Taip viskas ir prasidėjo. Prie „Lobių dirbtuvių“ kūrimo prisijungė ir žmonės su negalia iš Pal. J. Matulaičio socialinio centro. Vytautė pasakoja, kad kuriant medžio dirbtuves jai labai rūpėjo žmonių su negalia veikla, darbas, pilnavertiškesnis buvimas visuomenėje. Prekybos pradžia tapo dalyvavimas Kaziuko mugėje, kurioje buvo pristatyti suoliukai, kuriuos padėjo pagaminti žmonės su negalia, šie gaminiai sulaukė susidomėjimo ir buvo perkami. Šiuo metu yra įsigytos ir įvairios medžio apdirbimo staklės, ir programuojamos CNC frezavimo staklės, todėl

3 <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/zmones-su-negalia-bendruomeneje>

Prisidėdami prie „Lobių dirbtuvių“ veiklos, Jūs:

- Pirkdami mūsų gaminius, Jūs įdarbinate žmones su proto negalia.
- Jie ugdo darbinius, socialinius įgūdžius, džiaugiasi savo darbo vaisiais.
- Pirkdami mūsų gaminius, Jūs stiprinate organizaciją ir suteikiate galimybę tėvams, auginantems vaiką su negalia, skirti daugiau laiko sau.
- Pirkdami mūsų gaminius, jūs skatinate lygiaverčius santykius, kuomet žmonės su negalia ne tik gauna, bet ir duoda.
- Pirkdami mūsų gaminius, Jūs prisidedate prie suaugusiųjų su proto negalia savarankiškumo ugdymo.
- Pirkdami mūsų gaminius, Jūs įsigyjate ne tik daiktą, pagamintą iš medžio.

galima priimti ir didesnius užsakymus, pagaminti didesnius kiekius gaminių, išaugo asortimentas ir pagerėjo gaminių kokybė.

Interviu „Lobių dirbtuvių“ padalinio vadovė Vytautė Paškevičiūtė-Masiukienė papasakojo apie „Lobių dirbtuvių“ veiklą ir gamybos procesus:

Kaip sekasi bendruomenės nariams darbuotis medžio dirbtuvėse? Kiek laiko užtrunka pagaminti vieną medžio gaminį?

Užsakymai yra labai įvairūs savo dydžiu ir pobūdžiu, todėl ir jų gamybos laikas labai įvairus. Mes gaminame ir didelius gaminius, štai pavyzdžiui: lauko virtuvę statėm, pavėsinę, sandėliuką, tvoras. Gaminame ir mažus, suvenyrinius dirbinius: kryželius, tiekėme Montesori darželiams medinius peiliukus modelinui pjaustyti, žvakides, lesyklėles, inkilus. Už medžio dirbinių ruošinius yra atsakingas meistras, kuris juos gamina, o žmonės su negalia jam padeda. Pavyzdžiui, meistras išpjauna apvadą,

tačiau jo kampai yra aštrūs, juos reikia nušlifuoti, arba viduje yra ornamentai, įvairaus dydžio skylutės, kurių niekaip kitaip nenušlifuos – tik rankomis. Mūsų bendruomenės nariai turi gana gerus medžio šlifavimo įgūdžius, jie yra išmokę ir turi daug kantrybės tokiems mažiems medžio darbams atlikti, kurie užima daug laiko. Taigi, mes vieni kitus papildome – meistras ruošia medžio dirbinių ruošinius, žmonės su negalia daro šlifavimo, aliejavimo darbus, padeda, kai reikia kartu nešti, palaikyti, surūšiuoti, supakuoti tuos gaminius.

Kas perka Jūsų medžio dirbinius?

Užsakovai būna labai įvairūs: tai ir individualūs užsakymai, ir įvairių įmonių, organizacijų, socialinio verslo, nevyriausybinų organizacijų ir kt. įstaigų užsakymai. Džiaugiamės, kad įmonės mus atranda ir užsako pas mus neįprastas Kalėdines dovanas savo darbuotojams. 2023 m. vienai įmonei gaminome lesyklėles, kitai medinius padėkliukus su įmonės logotipu. Beje, abi šios įmonės iš kitų bendruomenių pirko skanėstų, kuriuos pridėjo prie mūsų gaminių ir tokius dovanų komplektus įteikė savo darbuotojams. Labai smagu ir gera, kad yra įmonių, neabejingų socialinėms iniciatyvoms, o ir mums yra naudinga ir miela prisidėti prie tokios prasmingos idėjos ir gaminti medžio dirbinius.

2 pav. Medinis kalendorius.
Šaltinis: www.betzata.lt

1 pav. Šviestuvai „Mergaitė“.
Šaltinis: www.betzata.lt

Ar yra tekę dalyvauti viešuosiuose pirkimuose?

Kažkada bandėme, buvom užsiregistravę Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje (CVP IS), tačiau turime per mažai žmogiškųjų resursų sekti skelbimus, teikti pasiūlymus. Dažniausiai užsakovai tiesiog kreipiasi į mus el. paštu ar telefonu ir užsisako įvairius medžio gaminius bei smulkesnius dirbinius.

Jūsų interneto svetainėje www.betzata.lt/medienos-gaminiai galima apžiūrėti ir įsigyti jau pagamintų medžio dirbinių. Ar galite pasiūlyti kitokių dirbinių nei Jūsų interneto puslapyje, t. y., ar gaminate medžio dirbinius pagal užsakymą?

Mes daugiausiai pagal užsakymus ir gaminame. Kai pavieniams žmonėms ar įmonėms, įstaigoms ar organizacijoms reikia kažko, ko jie negali įsigyti iš rinkoje siūlomų prekių, netinka matmenys, arba tiesiog – jie nori prisidėti prie mūsų prasmingos veiklos, – mes pagaminame pagal jų pageidaujamus individualius poreikius, viziją.

Ar visoje Lietuvoje tiekiate savo gaminius, ar labiau Vilniaus regione?

Paštomatu siunčiame visoje Lietuvoje, tačiau jei gaunamas koks didesnis užsakymas, pavyzdžiui, namų puošyba, tuomet labiau dirbame Vilniaus regione. Ypatingai džiaugėmės turėję užsakymų

ir iš užsienio, pavyzdžiui, kurį laiką tiekėme stalus ugdymo įstaigoms (vaikų darželiams, mokykloms) į Didžiąją Britaniją. Jiems kas mėnesį ar kas du, išsiųsdavome po 10 stalų, susidedančių iš trijų dalių. Turėjome tokį nuolatinį tiekimą ir galėjome susiplanuoti gamybą, pajamas. Atvažiuodavo sunkvežimis, pakraudavome kokį 10 dėžių gaminių ir išveždavo į Didžiąją Britaniją. Tačiau kai įvyko Brexit, išaugo muitai ir mūsų stalų savikaina padidėjo, tuomet jiems jau buvo per brangu, todėl liūdna, kad užsakymai nutrūko.

Koks didžiausias užsakymas buvo, kaip pavyko susitvarkyti su jo gamyba?

2023 m. Kalėdoms buvome gavę užsakymą – pagaminti iš medžio 283 lesyklėles, o tai jau mums buvo nemažas užsakymas. Pažadėjome padaryti per mėnesį, tačiau pasistengėme ir pagaminome greičiau, t. y. per tris savaites.

Kodėl viešasis sektorius turėtų pirkti iš socialinių dirbtuvių?

Dirbdama kartu su negalią turinčiais žmonėmis pamačiau, kad jie gali dirbti, kurti ir savo veikla bei darbas atnešti džiaugsmo, naudos ir prisidėti atliepiant žmonių poreikius. Pirkimų vykdytojai,

atliepiančių poreikius, liekantis apklausas galėtų kaip potencialius tiekėjus kviešti teikti pasiūlymus ir tiekėjus, dalyvaujančius socialinių dirbtuvių projekte ir taip įvykdyti socialiai atsakingą pirkimą, prisidėti prie socialinių

3 pav. Mediniai inkilai.

4 pav. Medienos dirbtuvės. Šaltinis: www.betzata.lt

Darbiniai santykiai – kitoks prisilietimas prie žmonių su proto negalia:

- Prisidedate prie atskirties mažinimo ir integracijos. Bendraujant ar bendradarbiaujant su „kitokiais“ žmonėmis persvarstoma iki šiol susidariusi nuomonė apie žmones su negalia.
- Prisidedate prie suaugusiųjų su proto negalia savarankiškumo ugdymo. Jie instruktuoja, padeda, palaiko atvykusius dirbti su medžiu. Įgyja socialines kompetencijas, prisiima atsakomybę ir jaučiasi įgalinti.